

O základoch vyučovania a učenia sa

Usmerňovanie procesov v triede 21. storočia

Čím sú základy hlbšie, tým je stavba pevnejšia

Základnou úlohou učiteľa/-ky v modeli Vysoko efektívne učenie/VEU (predtým Integrované tematické vyučovanie/ITV) je vytvoriť bezpečné a podporujúce prostredie, ktoré umožňujú zmysluplné učenie v súvislostiach s možnosťou výberu. Jeho základom je partnerský vzťah medzi učiteľom/-kou a žiakom, v ktorom sa prejavuje vzájomná úcta a rešpekt. Dôvera a bezpečie sa v triede vytvára vtedy, ak je učenie (sa) založené na nasledovných zásadách:

- **Deti sa učia rôznym spôsobom a zvládnutie učiva im trvá rôzny čas.** Všetky deti sa môžu určité veci naučiť, ale nie rovnakým spôsobom a za rovnaký čas. Potrebujú rozdielnu podporu pri učení sa. Dôležité je tiež, aby si mohli vybrať spôsob, akým dané učivo zvládnu.
- **Deti potrebujú sústredenú pozornosť, starostlivosť, prijatie, lásku.** Všetky deti potrebujú dospelých, ktorým na nich záleží, ktorí prejavujú záujem o ich názory, prežívanie, snažia sa im porozumieť, všímajú si ich keď, robia veci správne, podporujú ich v raste.
- **Pocit bezpečia je základnou podmienkou efektívneho učenia.** Pocit ohrozenia, stres je vážnou prekážkou pri získavaní vedomostí, učení sa, rozvoji osobnosti. Kritizovanie, poučanie, príkazy, rady, irónia, verejné porovnávanie, súťaže pri učení sa brzdia rozvoj prirodzeného potenciálu detí.
- **Deti potrebujú vnímať zmysluplnosť učenia, činností, požiadaviek dospelých.** Všetky deti sa potrebujú naučiť premýšľať, nielen riešiť príklady alebo konštatovať fakty (Karnsová, 1995), pochopiť využiteľnosť toho, čo sa učia v živote, rozpoznať prirodzené dôsledky svojho správania a konania.

Autoritatívny prístup učiteľa/-ky je v triedach VEU nahradený demokratickým, nie však anarchiou. Usmerňovanie procesov v triede vychádza z rešpektovania každého žiaka a je založené na vyjasnení vzájomných očakávaní, vytvorení jasných **dohôd**, pravidiel, postupov fungovania triedy, skupiny, jednotlivcov, ktoré vyplývajú z potrieb detí aj dospelých.

Dieťa participuje na rozhodovaní a učí sa prijať zodpovednosť. Učiteľ/-ka ho vedie k **sebareflexii a sebariadeniu, podporuje jeho sebaúctu.**

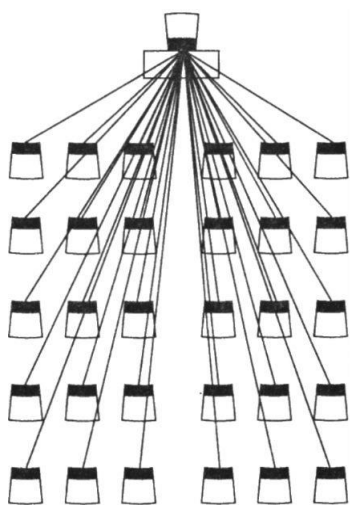
Každodenné ranné stretnutie žiakov v **komunite** preladuje na učenie, upevňuje spolupatričnosť v triede, poskytuje priestor na cielený rozvoj ich sociálnych zručností, podporuje zvnútornenie dohôd, pravidiel triedy. Ranné komunity umožňujú deťom nielen vyjadriť svoje názory, ale aj svoje **pocity**. Komunita nalaďuje, motivuje k učeniu, rozvíjajú sa komunikačné schopnosti, vytvára sa sieť vzájomnej dôvery. **Zavedenie a dodržiavanie pravidiel života poskytuje deťom istotu, že v triede je poriadok, pravidelnosť, že veci fungujú predvídateľným spôsobom.** Vnímajú triedu ako bezpečné prostredie, kde môžu povedať, čo si myslia a budú vypočuté, nebudú sa im posmievať. Deti sa osmelujú postupne, niekedy využijú právo zdržať sa vyjadrenia a otvoria sa neskôr. Pomáha im rešpektujúci prístup učiteľa/-ky a podporujúce správanie spolužiakov. Zároveň sa učia **rešpektovať** aj iné názory, uvedomujú si, že ľudia môžu mať rôzny pohľad, názor, vkus, vyznávať rôzne náboženstvo, mať rôzne talenty, spôsoby učenia sa, ale preto nemusia byť horší/lepší ako my. Učia

sa vnímať a oceňovať odlišnosti, kooperatívne riešiť problémy, správať sa k ľuďom **podľa zlatého pravidla – čo nechceš, aby robili tebe, nerob ani ty iným.**

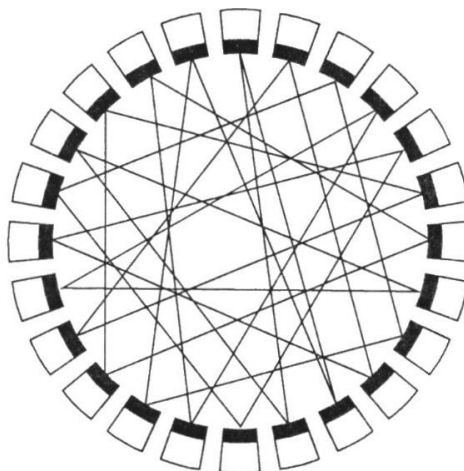
Ide o dlhodobý proces, ktorý si vyžaduje **premýšľaný, cieľavedomý postup** a kladie nároky na jeho odborné, pedagogické aj **osobné a sociálne kompetencie, dôslednosť.**

Rola učiteľa/-ky sa vo vyučovacom procese posúva z pozície „jediného znalca“ v triede (obr. č. 1) do úlohy **facilitátora - usmerňovateľa** (obr. č. 2). Obrázky vyjadrujú sieť vzťahov učiteľ/-ka - žiak, žiak - žiak v oboch uvádzaných pozíciách.

ZNALEC

USMERŇOVATEĽ

Veľmi dôležitá je pozitívna sociálna klíma v triede, t. j. ovzdušie bez strachu a hrozieb s dôrazom na zodpovednosť a samostatnosť detí. Konflikty sa nepotláčajú, využívajú sa nástroje kooperatívneho riešenia konfliktov, mediácia, transformácia konfliktov. Životné zručnosti - aktívne počúvanie, zodpovednosť, starostlivosť, priateľstvo a ďalšie sa vyučujú ako súčasť kurikula. Podporuje sa vzájomné povzbudzovanie, oceňovanie, rešpektovanie odlišností a spolupráca. Jeanne Gibbová (1994) uvádza, že oporou žiakov v každej škole má byť klíma, ktorá:

- podnecuje ich sociálny rozvoj v rozmanitých skupinách a rôznorodom prostredí,
- vytvára podmienky, aby žiaci mohli vyjadrovať svoje názory,
- pomáha zvnútorňovať sociálne zručnosti,
- motivuje záujem o učenie a osobnostný rozvoj,
- umožňuje lepšie sebahodnotenie ako významný predpoklad školskej úspešnosti.

Námety a podnety ako pracovať s nástrojmi pozitívneho riadenia triedy možno nájsť napríklad v knihách CASCO – vytvárajme bezpečné a otvorené prostredie pomocou metódy Casco v ZŠ aj SŠ (vydala NDS, 2007). J. Gibb, Kmene - proces pre sociálny rozvoj a kooperatívne učenie (vydala ASK 1994), Kopřiva, Nováčková, Nevolná, Kopřivová: Respektovať a byť respektovaný, vydala Spirála 2009.

Spracovali: Tatiana Piovarčiová, Ľubica Bagalová